

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కింధాకాండే

॥ త్రిచత్వారింశః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రిచత్వారింశః సర్గః ॥

ఉత్తరదిగ్వర్తీని స్థానాని పరిచాయయతా సుగ్రీవేణ శతబలిప్రభృతీనాం తత్ర
ప్రేషణం

తతః సందిశ్య సుగ్రీవః శ్వశురం పశ్చిమాం దిశం ।
వీరం శతబలిం నామ వానరం వానరేశ్వరః ॥ 4.43.1 ॥

ఉవాచ రాజా సర్వజ్ఞః సర్వవానరసత్తమః ।
వాక్యమాత్మహితం చైవ రామస్య చ హితం తదా ॥ 4.43.2 ॥

వృతః శతసహస్రేణ త్వద్విధానాం వనౌకసాం ।
వైవస్వతసుతైః సార్థం ప్రవిష్టః సర్వమంత్రిభిః ॥ 4.43.3 ॥

దిశం హ్యుదీచీం విక్రాంతాం హిమశైలావతంసికాం ।
సర్వతః పరిమార్గధ్వం రామపత్నీం యశస్వినీం ॥ 4.43.4 ॥

అస్మిన్ కార్యే వినిర్వృత్తే కృతే దాశరథేః ప్రియే ।
ఋణాన్ముక్తా భవిష్యామః కృతార్థార్థవిదాం వరాః ॥ 4.43.5 ॥

కృతం హి ప్రియమస్మాకం రాఘవేణ మహాత్మనా ।
తస్య చేత్ప్రతికారోఽస్తి సఫలం జీవితం భవేత్ ॥ 4.43.6 ॥

అర్థినః కార్యనిర్వృత్తిమకర్తురపి యశ్చరేత్ ।
తస్య స్యాత్ సఫలం జన్మ కిం పునః పూర్వకారిణః ॥ 4.43.7 ॥

ఏతాం బుద్ధిం సమాస్థాయ దృశ్యతే జానకీ యథా |
తథా భవద్భిః కర్తవ్యమస్మత్ప్రియహితైషిభిః || 4.43.8 ||

అయం హి సర్వభూతానాం మాన్యస్తు నరసత్తమః |
అస్మాసు చ గతః ప్రీతిం రామః పరపురంజయః || 4.43.9 ||

ఇమాని బహుదుర్గాణి నద్యః శైలాంతరాణి చ |
భవంతః పరిమార్గంతు బుద్ధివిక్రమసంపదా || 4.43.10 ||

తత్ర మ్లేచ్ఛాన్ పులిందాంశ్చ శూరసేనాంస్తథైవ చ |
ప్రస్థలాన్ భరతాంశ్చైవ కురూంశ్చ సహ మద్రక్షైః || 4.43.11 ||

కాంబోజయవనాంశ్చైవ శకానాం పత్తనాని చ |
అన్వీక్ష్య దరదాంశ్చైవ హిమవంతం విచిన్వథ || 4.43.12 ||

లోధ్రపద్మకఖండేషు దేవదారువనేషు చ |
రావణః సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః || 4.43.13 ||

తతః సోమాశ్రమం గత్వా దేవగంధర్వసేవితం |
కాలం నామ మహాసానుం పర్వతం తం గమిష్యథ || 4.43.14 ||

మహత్సు తస్య శైలేషు పర్వతేషు గుహాసు చ |
విచిన్వత మహాభాగాం రామపత్నీమనిందితాం || 4.43.15 ||

తమతిక్రమ్య శైలేంద్రం హేమగర్భం మహాగిరిం |
తతః సుదర్శనం నామ పర్వతం గంతుమర్హథ || 4.43.16 ||

తతో దేవసఖో నామ పర్వతః పతగాలయః |
నానాపక్షిసమాకీర్ణో వివిధద్రుమభూషితః || 4.43.17 ||

తస్య కాననఖండేషు నిర్ధరేషు గుహాసు చ |
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్యస్తతస్తతః || 4.43.18 ||

తమతిక్రమ్య చాకాశం సర్వతః శతయోజనం |
అపర్వతనదీవృక్షం సర్వసత్త్వవివర్జితం || 4.43.19 ||

తత్తు శీఘ్రమతిక్రమ్య కాంతారం రోమహర్షణం |
క్షైలాసం పాండురం ప్రాప్య హృష్టా యూయం భవిష్యథ || 4.43.20 ||

తత్ర పాండురమేఘాభం జాంబూనదపరిష్కృతం |
కుబేరభవనం రమ్యం నిర్మితం విశ్వకర్మణా || 4.43.21 ||

విశాలా నలినీ యత్ర ప్రభూతకమలోత్పలా |
హంసకారండవాకీర్ణా అప్సరోగణసేవితా || 4.43.22 ||

తత్ర వైశ్రవణో రాజా సర్వలోకనమస్కృతః |
ధనదో రమతే శ్రీమాన్ గుహ్యక్షైః సహ యక్షరాట్ || 4.43.23 ||

తస్య చంద్రనికాశేషు పర్వతేషు గుహాసు చ |
రావణః సహ వైదేహ్య మార్గితవ్యస్తతస్తతః || 4.43.24 ||

క్రౌంచం తు గిరిమాసాద్య బిలం తస్య సుదుర్గమం |
అప్రమత్తైః ప్రవేష్టవ్యం దుష్ప్రవేశం హి తత్ స్మృతం || 4.43.25 ||

వసంతి హి మహాత్మానస్తత్ర సూర్యసమప్రభాః |
దేవైరభ్యర్థితాః సమ్యగ్ దేవరూపా మహర్షయః || 4.43.26 ||

క్రౌంచస్య తు గుహాశ్చాన్యాః సానూని శిఖరాణి చ |
నిర్ధరాశ్చ నితంబాశ్చ విచేతవ్యాస్తతస్తతః || 4.43.27 ||

అవృక్షం కామశైలం చ మానసం విహగాలయం |
న గతిస్తత్ర భూతానాం దేవానాం న చ రక్షసాం || 4.43.28 ||

స చ సర్వైర్విచేతవ్యః ససానుప్రస్థభూధరః |
క్రౌంచం గిరిమతిక్రమ్య మైనాకో నామ పర్వతః || 4.43.29 ||

మయస్య భవనం తత్ర దానవస్య స్వయంకృతం |
మైనాకస్తు విచేతవ్యః ససానుప్రస్థకందరః || 4.43.30 ||

స్త్రీణామశ్వముఖీనాం తు నికేతస్తత్ర తత్ర తు |
తం దేశం సమతిక్రమ్య ఆశ్రమం సిద్ధసేవితం || 4.43.31 ||

సిద్ధా వైఖానసా యత్ర వాలఖిల్యాశ్చ తాపసాః |
వందితవ్యాస్తతః సిద్ధాస్తపసా వీతకల్మషాః || 4.43.32 ||

ప్రప్టవ్యా చాపి సీతాయాః ప్రవృత్తిర్వినియాన్వితైః |
హేమపుష్కరసంఛన్నం తత్ర వైఖానసం సరః || 4.43.33 ||

తరుణాదిత్యసంకాశ్చైర్హంసైర్విచరితం శుభైః |
ఔపవాహ్యాః కుబేరస్య సార్వభౌమ ఇతి స్మృతః || 4.43.34 ||

గజః పర్యేతి తం దేశం సదా సహ కరేణుభిః |
తత్ సరః సమతిక్రమ్య నష్టచంద్రదివాకరం |
అనక్షత్రగణం వ్యోమ నిష్పయోదమనాదితం || 4.43.35 ||

గభస్తిభిరివార్కస్య స తు దేశః ప్రకాశ్యతే |
విశ్రామ్యద్భిస్తపః సిద్ధైర్దేవకల్పైః స్వయంప్రభైః || 4.43.36 ||

తం తు దేశమతిక్రమ్య శైలోదా నామ నిమ్నగా |
ఉభయోస్తీరయోస్తస్యాః కీచకా నామ బేణవః || 4.43.37 ||

తే నయంతి పరం తీరం సిద్ధాన్ ప్రత్యానయంతి చ |
ఉత్తరాః కురవస్తత్ర కృతపుణ్యప్రతిశ్రయాః || 4.43.38 ||

తతః కాంచనపద్మాభిః పద్మినీభిః కృతోదకాః |
నీలవైదూర్యపత్రాధ్యా నద్యస్తత్ర సహస్రశః || 4.43.39 ||

రక్షోత్పలవనైశ్చాత్ర మండితాశ్చ హిరణ్మయైః |
తరుణాదిత్యసంకాశా భాంతి తత్ర జలాశయాః || 4.43.40 ||

మహార్హమణిపత్రైశ్చ కాంచనప్రభకేసరైః |
నీలోత్పలవనైశ్చిత్రైః స దేశః సర్వతో వృతః || 4.43.41 ||

నిస్తులాభిశ్చ ముక్తాభిర్మణిభిశ్చ మహాధనైః |
ఉద్ధూతపులినాస్తత్ర జాతరూపైశ్చ నిమ్నగాః || 4.43.42 ||

సర్వరత్నమయైశ్చిత్రైరవగాఢా నగోత్తమైః |
జాతరూపమయైశ్చాపి హలతాశనసమప్రభైః || 4.43.43 ||

నిత్యపుష్పఫలాస్తత్ర నగాః పత్రరథాకులాః |
దివ్యగంధరసస్పర్శాః సర్వకామాన్ స్రవంతి చ || 4.43.44 ||

నానాకారాణి వాసాంసి ఫలంత్యన్యే నగోత్తమాః |
ముక్తావైదూర్యచిత్రాణి భూషణాని తథైవ చ |
స్త్రీణాం యాన్యనురూపాణి పురుషాణాం తథైవ చ || 4.43.45 ||

సర్వర్తుసుఖసేవ్యాని ఫలంత్యన్యే నగోత్తమాః |
మహార్హమణిచిత్రాణి ఫలంత్యన్యే నగోత్తమాః || 4.43.46 ||

శయనాని ప్రసూయంతే చిత్రాస్తరణవంతి చ |
మనఃకాంతాని మాల్యాని ఫలంత్యత్రాపరే ద్రుమాః || 4.43.47 ||

పానాని చ మహార్హాణి భక్ష్యాణి వివిధాని చ |
స్త్రీయశ్చ గుణసంపన్నా రూపయౌవనలక్ష్మితాః || 4.43.48 ||

గంధర్వాః కిన్నరాః సిద్ధా నాగా విద్యాధరాస్తథా |
రమంతే సతతం తత్ర నారీభిర్భాస్వరప్రభాః || 4.43.49 ||

సర్వే సుకృతకర్మాణః సర్వే రతిపరాయణాః |
సర్వే కామార్థసహితా వసంతి సహ యోషితః || 4.43.50 ||

గీతవాదిత్రనిర్ఘోషః సోత్యప్టహసితస్వనః |
శ్రూయతే సతతం తత్ర సర్వభూతమనోరమః || 4.43.51 ||

తత్ర నాముదితః కశ్చిన్నాత్ర కశ్చిదసత్ప్రియః |
అహన్యహాని వర్ధంతే గుణాస్తత్ర మనోరమాః || 4.43.52 ||

సమతిక్రమ్య తం దేశముత్తరః పయసాం నిధిః |
తత్ర సోమగిరిర్నామ మధ్యే హేమమయో మహాన్ || 4.43.53 ||

ఇంద్రలోకగతా యే చ బ్రహ్మలోకగతాశ్చ యే |
దేవాస్తం సమవేక్షంతే గిరిరాజం దివం గతాః || 4.43.54 ||

స తు దేశో విసూర్యోఽపి తస్య భాసా ప్రకాశతే |
సూర్యలక్ష్మ్యాభివిజ్ఞేయస్తపతేవ వివస్వతా || 4.43.55 ||

భగవాంస్తత్ర విశ్వాత్మా శంభురేకాదశాత్మకః |
బ్రహ్మ వసతి దేవేశో బ్రహ్మర్షిపరివారితః || 4.43.56 ||

న కథంచన గంతవ్యం కురూణాముత్తరేణ వః |
అన్యేషామపి భూతానాం నానుక్రామతి వై గతిః || 4.43.57 ||

స హి సోమగిరిర్నామ దేవానామపి దుర్గమః |
తమాలోక్య తతః క్షిప్రముపావర్తితుమర్హథ || 4.43.58 ||

ఏతావద్ వానరైః శక్యం గంతుం వానరపుంగవాః |
అభాస్కరమమర్యాదం న జానీమస్తతః పరం || 4.43.59 ||

సర్వమేతద్ విచేతవ్యం యన్మయా పరికీర్తితం |
యదన్యదపి నోక్తం చ తత్రాపి క్రియతాం మతిః || 4.43.60 ||

తతః కృతం దాశరథేర్మహాత్ప్రియం
మహాత్ప్రియం చాపి తతో మమ ప్రియం |
కృతం భవిష్యత్యనిలానలోపమా
విదేహజాదర్శనజేన కర్మణా || 4.43.61 ||

తతః కృతార్థాః సహితాః సబాంధవా
మయార్చితాః సర్వగుణైర్మనోరమైః |
చరిష్యథోర్వీం ప్రతి శాంతశత్రవః
సహస్త్రియా భూతధరాః ప్లవంగమాః || 4.43.62 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే త్రిచత్వారింశః సర్గః ||